

Stadstuin Rijkskantorencomplex Kempkensberg Groningen pag. 28-31

Windbrekers in openbare bloementuin

Tuinen²² Landschap

Vakblad voor de groenvoorziening | 36^e jaargang | 23 oktober 2014

Moderne cultivars

Zelfde effect verzorgd of weelderig groen

Klimopschermen als windbrekers

Combisysteem met snellader

Lodewijk Baljon
www.baljon.nl

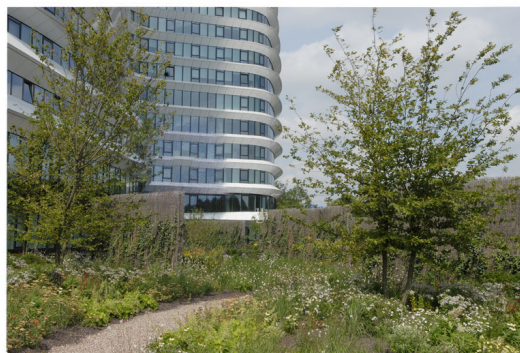
Windbrekers in openbare bloementuin

Tijdens het ontwerpen van de openbare tuin bij het nieuwe Rijks-kantoorgebouw aan de Kempkensberg in Groningen, stond het opvangen van wind centraal. Klimopschermen in een golvend patroon leiden de wind zo dat de bezoekers van de tuin er in luwte kunnen genieten en de uitbundige prairiebeplanting jaarrond fier overeind blijft.

Tekst en Beeld Emiel van den Berg

De zitelementen zijn van graniet, net als de randen langs de waterpartijen. Dit materiaal blijft langer goed dan bijvoorbeeld marmer. De lichte kleur sluit aan bij de gebouwen, net zoals de ronde vorm dat doet. Bezoekers gaan er makkelijk op zitten omdat ze door de vorm en de afwerking zacht aanvoelen.

Over het algemeen staan er planten met kleine en fijne bloemen zoals *Gaura*, *Persicaria*, *Perovskia*, *Penstemon* en siergrassen. Planten als bijvoorbeeld *Phlox paniculata* ontbreken. „Er is geschilderd met een klein perceel. Door te kiezen voor grote groepen en herhaling vormen alle planten samen één geheel.”

Stadstuin Kempkensberg ligt ingesloten tussen het nieuwe Rijkskantoorgebouw en het eeuwenoude Sterrebos. Het door UNStudio ontworpen gebouw herbergt de Belastingdienst en de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO).

De opdrachtgever voor de tuin had, zonder het ontwerp te beschrijven, aangegeven wat voor voorzieningen gewenst waren; een bloementuin met een positieve uitstraling op de in het gebouw werkende ambtenaren én de bewoners van de stad. Voor de verdere invulling was de Amsterdamse tuin- en landschapsarchitect Lodewijk Baljon, die uiteindelijk de aanbesteding won, vrij.

Wat eveneens duidelijk bleek uit de opdracht was dat het een zogenaamde DBMFO-opdracht betrof. Deze afkorting staat voor design-build-finance-maintain-operate en betekent dat het

consortium DUO² (bestaande uit onder andere aannemer Strukton en de ontwerpers Baljon en UNStudio) behalve de opdracht voor ontwerp en uitvoering ook de verantwoordelijkheid kreeg voor het onderhouden en faciliteren van gebouw en tuin gedurende de komende twintig jaar. „Goed nieuws want meestal komt er na aanleg van een project een andere partij die het onderhoud moet verzorgen. Dat kan soms tot miscommunicatie leiden. Goedkoop in aanleg en duur in onderhoud is dan het risico”, zegt Baljon.

Vleermuisroutes

De stadstuin heeft een openbare functie, zowel de ambtenaren die er werken als de Groningse bevolking mag de tuin gebruiken. Baljon creëerde daarom een open tuin met goed overzicht voor de

veiligheid. De entrees maakte hij duidelijk zichtbaar vanaf de openbare weg. Het ontwerp kreeg een natuurlijke opbouw en bestaat grotendeels uit beplanting waarin twee hoofdpaden elkaar kruisen.

Bij het ontwerp speelde het Sterrebos een belangrijke rol. De bijzondere ecologie van het aangrenzende parkbos, dat veel oude eiken en zes vleermuissoorten huisvest, moest kunnen profiteren van de kantoortuin. Aan de randen van de kantoortuin kwam daarom een mantel van heesters en bomen met het accent op inheems. Die mantel dient als winterdekking. Ook de daar gezaaide kruidachtige plantensoorten zijn veelal inheems. De groene mantel legt ruimtelijk en ecologisch een verbinding met het bos. „Als ik hier nu met natuurkenners rondloop, zien die altijd wel bijzondere bijen en vlinders.”

Naast de 'inheemse' mantel is er het hart van de tuin dat een veel intensiever karakter kent. Dit 11.000 m² grote deel bevindt zich op het dak van de ondergrondse parkeergarage die bij het rijksgebouw hoort. Onderdeel van de opdrachtomschrijving was het realiseren van een bloemrijke tuin en daarom viel de keuze op een prairieachtige aanplant bestaande uit een mix van vaste planten waartussen 45.000 bloembollen in 40 soorten werden geplant die zorgen voor extra kleur in voorjaar en begin zomer. Tussen de planten kwam een afdeklaag van lavasplint. „Die houdt vocht vast en voorkomt onkruidgroei. Het kost wat meer in aanleg maar dat verdienen je terug.”

Een vereiste was ook dat de bloementuin binnen een paar jaar zijn eindbeeld zou benaderen. De vaste planten werden daarom, afhankelijk van de soort, relatief dicht geplant. „Niet té dicht want voldoende ruimte is nodig om de planten lang gezond te houden.”

De beplanting is groepsgewijs aangeplant in verschillende langgerekte stroken, sommige met het accent op de

zomer, andere op de winter. In de 'winterstroken' groeien hier en daar kleine heesters die het wintersilhouet van de verdroogde vaste planten versterken.

Het prairiebeeld bestaat uit een mix van vaste planten waarin bewust hoog en laag door elkaar groeit. „In de hoge laag zit vooral de bloemkleur geel. Deze danst als het ware boven de onderlaag waar veel rode bloemen bloeien. In de nog jonge tuin is dat overigens nog niet optimaal waar te nemen. Dat wordt volgend jaar al sterker.” Tussen de vaste planten groeien grassen. „Die geven een fijne verbinding in de beplanting en versterken het herfst- en winterbeeld.” Boven de prairiebeplanting groeit een aantal meerstammige bomen. Deze werden meteen in forse maten aangeplant en hebben jaarrond sierwaarde met bloei, bladverkleuring, bes en wintersilhouet.

Windschermen met *Hedera*

Het 90 m hoge Rijkskantoorgebouw is zo gesitueerd dat het, zowel vanaf het spoor als vanaf de A7, de entree naar de

stad markeert. Keerzijde daarvan was dat de breedte van het gebouw zo vol op de wind staat. „Windkracht 3 tot 4 heeft dan als resultaat dat het in de stadstuin stormt.” Om een gunstig windklimaat in die tuin te realiseren, was denkwerk nodig. Er werd getest in een windtunnel. „We wilden geen kunstmatige oplossingen met bouwkundige constructies maar oplossingen met groen.” De windtunnel deed de ontwerper realiseren dat er schermen geplaatst moesten worden, maar dat wilde hij niet met breed uitgroeiende struiken. „Dan vult de tuin zich tot een volle verzameling struiken en ontstaat niet het beoogde ruimtelijke, gevarieerde en toegankelijke beeld.” Er werd gekozen voor klimopwanden met daartussen meerstammige bomen. De golvende lijnen van de bloemrijke beplanting lopen parallel met deze schermen. „Zo ontstond uiteindelijk een veel spannender resultaat dat de windkracht voldoende tempert.” De hevige wind die Groningen vorig najaar teisterde, vormde de vuurproef. „Alles werkte zoals vooraf berekend.” <

Stadstuin Kempkensberg

Opgeleverd in maart 2014.

Opdrachtgever Rijksgebouwendienst

Ontwerp LODEWIJK BALJON landschapsarchitecten in Amsterdam

Ecologisch adviseur Robbert Snep van Alterra Wageningen

Cultuurtechnisch adviseur SmitsRinsma in Zutphen

Beplantingsadviseur Annemieke Langendoen

Grootte 4 ha waarvan 11.000 m² daktuin

Aanleg Reef Infra

Aantal nieuwe bomen in de 'inheemse mantel' 75 (*Castanea sativa*, *Betula pendula*, *Quercus cerris*, *Quercus petraea*, *Prunus avium* en *Ulmus* 'Dodoens') aangevuld met heesters als *Cornus mas* en *Corylus avellana*

Aantal bomen prairietuin 61 meerstammige (*Malus* 'Evereste', *Carpinus betulus*, *Crataegus x persimilis* 'Splendens' en - in drie verschillende maatvoeringen - *Amelanchier lamarckii*)

Aantal vaste planten 55.000 in 202 soorten en cultivars

De 4,5 m brede paden zorgen voor ruimte maar ogen veel minder breed. „Dat is de kracht van de beplanting die vaak aan weerszijde doorloopt. Ook het bescheiden hoogteverschil maakt het lopen over de paden aangenaam.” Hier en daar dienen stenen randen als zitplaats.

Centraal, op het kruispunt van de paden en dicht bij het water, staan twee lichtgevende kunststof objecten. Deze verbeelden twee baltsende vogels. Ze zijn gemaakt van polyester aangezien te veel extra gewicht op het dak van de parkeergarage niet gewenst was. De andere verlichting kreeg net als de prullenbakken een neutrale kleur.

Hier en daar steken de daken van de uitgangen van de parkeerkelder boven de beplanting uit. Als kieuwen brengen ze licht en lucht in de garage. De planten die op deze daken groeien zijn taaier, meer droogteresistent en groeien trager: *Koeleria glauca*, *Pennisetum alopecuroides* 'Little Bunny', *Origanum laevigatum* 'Herrenhausen' en *Sedum* 'Matrona'. Het duurt hier langer voordat de bodem is bedekt.

Door twee kleuren lavagranulaat te gebruiken, zijn vanzelf paden ontstaan. „Je wilt de bezoekers op het pad houden, zeker als de beplanting nog klein is.” De gebogen lijnen waarin de paden lopen, refereren naar de rondingen van het gebouw. Tevens veranderen ze steeds de kijkrichting in de tuin.

Water was ook een eis. Omdat er ruimte was voor een paviljoen kwam dit dicht tegen een waterpartij. De oever gaat langzaam over in het water waardoor ook hier ruimte ontstond voor een rijke beplanting. Er groeit onder meer *Carex muskingumensis*, *Lysichiton americanus*, *Lythrum salicaria* en *Iris pseudacorus*.

